

Dobro społeczne w programach lewicowych partii politycznych w wyborach parlamentarnych w Polsce w 2015 roku

MAREK TYRAŁA
UNIWERSYTET ŚLĄSKI

Abstrakt

Główne pytanie badawcze postawione w artykule brzmi: Jak dobro społeczne zostało zdefiniowane w programach koalicji Zjednoczona Lewica oraz partii Razem? Celem artykułu jest próba rekonstrukcji rozumienia dobra społecznego/publicznego w programach lewicowych partii politycznych w trakcie wyborów parlamentarnych w 2015 r. W pierwszej części artykułu omówione zostały podstawowe kwestie dotyczące rozumienia dobra wspólnego. Druga część stanowi analizę wskazanych powyżej programów wyborczych. Ostatnią część artykułu stanowią wnioski, w których opisane są podobieństwa i różnice między omawianymi programami oraz wskazane są odwołania do koncepcji krytycznych obywateli.

Słowa kluczowe:

dobro wspólne, Razem, Zjednoczona Lewica, wybory.

ZŁODZIEJE SIĘ

Teoretyczne aspekty dobra wspólnego

Idea *dobra wspólnego* została zdefiniowana i zapoczątkowana w starożytnej Grecji i Rzymie. Platon dobro wspólne określał jako wspólny pożytek obywateli. Zdaniem Arystotelesa państwo powinno służyć dobru wspólnemu czyli temu co pożyteczne dla ogółu, a nie interesom rządzących. Dobro wspólne możliwe jest tylko w doskonałej polis, opartej na sprawiedliwości, cnocie oraz solidarności. Arystoteles twierdził, że każdy człowiek z natury dąży do szczęścia, a do jego osiągnięcia niezbędne jest wspólne życie (Aristoteles, 2016). W dobrych ustrojach władza służy ludziom, a w złych ludzie władzy. W ujęciu Arystotelesa związek człowieka z polis jest porównywany do organizmu ludzkiego, do związku ciała i ręki. Polis (państwo) stanowi tutaj wspólnotę komunikacyjną, wspólnotę znaków oraz symboli (Śpiewak, 1998, ss. 55–63).

Sens i znaczenie pojęcia *dobro wspólne* z biegiem czasu uległo stopniowej modyfikacji. W ujęciu ekonomicznym *dobro wspólne* to, jak podaje Encyklopedia PWN: (...) *termin oznaczający wartość zbiorową osiąganą przez wspólnoty ludzkie w związku z rozwijaniem naturalnych możliwości ich członków, zaspokajaniem ich indywidualnych interesów lub respektowaniem posiadanych przez nich uprawnień jednostkowych przy jednoczesnej dbałości o zbliżanie całej wspólnoty ku właściwym jej celom.*

W przywołanym ujęciu dobra można podzielić na (Ostrom <za Samuelson>, 2013, s. XIII):

- a) **prywatne**, są to dobra rywalizacyjne, wykluczalne z konsumpcji,
- b) **publiczne**, są to dobra nierywalizacyjne oraz niewykluczalne z konsumpcji.

Elinor Ostrom (laureatka nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii) dobro wspólne (*the commons*) określa jako wspólny zasób:

naturalny lub stworzony przez człowieka. Ostrom dobro wspólne dzieli na tradycyjne (np. pastwiska, lasy, łowiska ryb) oraz nowego rodzaju (np. oprogramowanie, własność intelektualna) (Ostrom, 2013, ss. 40–55). **Dobro wspólne** w ujęciu Ostrom, mieści się pomiędzy dobrem prywatnym, a dobrem publicznym. Obowiązuje w nim własność grupowa (*common property*), niezależnie od stopnia rzadkości. Własność ta ma charakter bliski prywatnej niekapitalistycznej własności. Ostrom w swoich badaniach dowodzi, iż wspólna własność jest przeważnie lepiej zarządzana niż prywatna. Podstawowym kryterium umożliwiającym funkcjonowanie i rozwój dobra wspólnego jest kapitał społeczny.

Stanisław Owsiak **dobra społeczne** określa jako dobra, które mogłyby być dobrami prywatnymi, lecz wskutek prowadzonej przez władze publiczne polityki społecznej są dostępne dla każdego obywatela oraz finansowane z funduszy publicznych np. oświata, służba zdrowia, opieka społeczna, obrona. Kluczowym powodem tworzenia dóbr społecznych jest umożliwienie ich konsumpcji obywatelom, których nie stać na nabycie tych dóbr na zasadach rynkowych. Wysoka użyteczność dóbr społecznych obejmuje zazwyczaj osoby o niskich dochodach indywidualnych. **Dobra publiczne** (będące formą dóbr społecznych) charakteryzują się tym, iż nie można ich wyłączyć z konsumpcji i nie są one również konkurencyjne w konsumpcji. Dobra publiczne tworzą konsumpcję zbiorową społeczeństwa, mogą być konsumowane przez wiele osób jednocześnie. Do dóbr publicznych zalicza się między innymi dobra klubowe, takie jak kina, teatry oraz wspólne zasoby np. środowisko naturalne (Owsiak, 2013). Tadeusz Klementewicz dobra publiczne określa jako dobra społeczne, czyli takie które są konsumowane wspólnie. Dóbr tych mechanizm rynkowy nie jest w stanie dostarczyć w wystarczającej ilości. Przykładem może być bezpieczeństwo

zewewnętrzne i wewnętrzne, ład konstytucyjno-prawny, służba zdrowia, ochrona środowiska, gospodarka mieszkaniowa i komunalna, rekreacja, kultura i edukacja, ochrona socjalna. Dobra te zazwyczaj są dobrami prywatnymi finansowanymi ze źródeł publicznych (Klementewicz, 2015, s. 223). Jak zauważa Stanisław Kozyr-Kowalski, z dóbr publicznych korzystają wszyscy, lecz w sposób nierówny. Rzeczywista możliwość korzystania jednostek z dóbr formalnie dostępnych wszystkim, jest zależna od ich miejsca w strukturach społecznego podziału pracy, miejsca zamieszkania oraz miejsca w systemie własności środków produkcji i własności siły roboczej, czyli kondycji klasowo-stanowej ludzi. Kozyr-Kowalski własność określa jako zespół stosunków ekonomiczno-społecznych, w których pojawia się gratisowe, darowe, niezależne od własnej pracy lub pracy ludzkiej w ogóle, uzyskiwanie dóbr materialnych i duchowych. Własność to dar przyrody, historii ludzkiej oraz okoliczności ekonomiczno-społecznych. Własność stanowi kluczowy czynnik każdego dobra (prywatnego, publicznego, wspólnego) oraz posiada odrębne jakościowo kategorie stosunków ekonomiczno-społecznych (Kozyr-Kowalski, 2000, ss. 104–105, 113–114, 184, 225).

W ostatnim czasie dobro wspólne analizowane jest również w ujęciu **biopolitycznym**, postoperaistycznym. Michel Foucault wyróżniał trzy typy władzy: suwerenną (ograniczoną terytorialnie), dyscyplinarną (obejmującą ciało jednostek społecznych) oraz biowładzę (obejmującą populację, władzę nad biologią). Foucault biopolitykę rozumiał jako praktyczne wykorzystanie biowładzy, czyli formę kontrolowania procesów życiowych jednostek (Foucault, 2011). Biopolityka funkcjonuje tutaj jako narzędzie dzięki któremu możliwa jest rekonstrukcja transformacji pola społecznego oraz zawiązywanie się nowych relacji władzy. Współcześnie jednak termin biopolityka dotyczy nie tylko ludzkiego życia ale obejmuje

także swoim zasięgiem **życie społeczne, polityczne** i gospodarcze (Praktyka Teoretyczna, 2011, ss. 2–3). W ujęciu filozoficznym (biopolitycznym) Michael Hardt i Antonio Negri dobro wspólne określają, jako (...) *wspólne bogactwo (commonwealth) materialnego świata – powietrze, wodę, owoce ziemi i wszelkie dary natury (...). Te rezultaty społecznej produkcji, które są niezbędne dla społecznych interakcji oraz dalszej produkcji, takie jak wiedza, języki, kody, informacja, afekty* (Hardt i Negri, 2012, ss. 10–65, 160–178). Hardt i Negri dowodzą, iż obecnie praca niematerialna czyli biopolityczna produkcja życia społecznego, mieści się między pracą intelektualną (np. produkcja kodów, programów, tekstów, pomysłów) a pracą afektywną, która dotyczy cielesnych afektów (np. opieka nad dziećmi lub osobami starszymi). Zmianie uległa struktura kapitału, relacje społeczne oraz techniczna kompozycja pracy (Hardt i Negri, 2004). Tym co dziś nastaje, jest nowa dziedzina dóbr wspólnych (commons) np. wspólna wiedza, formy współpracy i komunikacji. Dóbr tych nie da się objąć formą własności prywatnej. Dobro wspólne w tym ujęciu jest własnością społeczną. Jan Sowa w dobrze wspólnym rozpoznaje strukturę o charakterze produkcyjnym, będącą równocześnie rodzajem kapitału, zasobu i relacji społecznej. Sowa, powołując się na Gigi Roggero, zauważa, iż obecnie dobro wspólne należy traktować nie w kategorii dóbr naturalnych i biologicznych, lecz **produktywnej relacji społecznej**. W ujęciu tym biopolityczność oznacza wspólną i kolektywną podmiotowość człowieka, czyli czynnik *życiowo-wspólnotowy*. Do kategorii biopolitycznych dóbr wspólnych zaliczyć można: język, wiedzę, kod, miasto oraz demokrację. Dobra te w procesie ich użycia nie zużywają się, lecz pomnażają. Biopolitycznych dóbr wspólnych nie dotyczy zjawisko rzadkości, poddane prywatyzacji i ograniczonemu dostępowi zanikają (Sowa, 2015, ss. 190–193, 196, 209).

W tym miejscu warto zauważyć, że działania na rzecz biopolitycznego dobra wspólnego można uznać za główną cechę krytycznych obywateli w rozumieniu Pippy Norris. W jej ujęciu główną cechą krytycznych obywateli jest to, że grupa ta (...) *dąży do demokracji traktowanej jako idealny sposób rządzenia, ale jednocześnie pozostaje głęboko sceptyczna w ocenie tego, jak działa demokracja w ich kraju* (Norris, 2011, s. 5). Krytyczni obywatele wskazują więc na niedostatek bądź złe używanie biopolitycznego dobra wspólnego jakim jest demokracja i z tego powodu postulują zmiany polityczne. Poszczególne partie mogą w różnym stopniu odpowiadać na te postulaty i w zależności od tego odmiennie definiować rozumienie dobra wspólnego, na rzecz którego zamierzają działać.

Celem drugiej części artykułu jest rekonstrukcja rozumienia dobra społecznego w programach lewicowych partii politycznych biorących udział w wyborach parlamentarnych w 2015 roku. Przeprowadzona została analiza programów wyborczych dwóch partii – koalicji Zjednoczona Lewica oraz partii Razem. W ramach analizy porównawczej programów poszczególnych partii scharakteryzowane zostały poszczególne elementy składające się na proponowaną wizję dobra wspólnego, czyli pożądanego stanu rzeczy, które **służy interesom wszystkich ludzi, wspólnocie**. Bardziej szczegółowo można powiedzieć, że celem badania było sprawdzenie, w jakim stopniu programy obu partii odnoszą się do modelu dobra **społecznego (publicznego)** (np. bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne, ochrona socjalna), a w jakim do **biopolitycznego** rozumienia dobra wspólnego stanowiącego produktywną relację społeczną (np. demokracja). Społeczne dobro wspólne odnosi się więc do jakości życia, stanowiąc społeczne szanse rozwoju. Dobro wspólne (biopolityczne) to formy społecznej aktywności obywatelskiej. Dobro to jest możliwe do osiągnięcia poprzez

model funkcjonalny demokracji i państwa i dlatego koresponduje z dyskursem krytycznych obywateli.

Analiza programów wyborczych

Wybory parlamentarne w Polsce w 2015 r. odbyły się 25 października. Frekwencja wyborcza wyniosła 50,92 %. Wybory zakończyły się zwycięstwem partii Prawo i Sprawiedliwość (37,58 % głosów, 235 mandatów). Koalicja Zjednoczona Lewica uzyskała 7,55 % głosów, a partia Razem 3,62 % głosów. Obydwa (lewicowe) ugrupowania nie dostały się do Sejmu.

Zjednoczona Lewica to lewicowa koalicja wyborcza, która została utworzona przed wyborami parlamentarnymi w 2015 roku przez Sojusz Lewicy Demokratycznej, Twój Ruch, Polską Partię Socjalistyczną, Unię Pracy oraz Partię Zieloni. Deklarowana przez ugrupowanie ideologia polityczna to socjaldemokracja, socjalliberalizm, socjalizm demokratyczny, zielona polityka. Liderem Zjednoczonej Lewicy została Barbara Nowacka. Hasło wyborcze koalicji brzmiało: *Szkoły budować, księży opodatковать*.

Partia Razem to na polskiej scenie politycznej nowa, lewicowo-społeczna partia polityczna. Została założona w maju 2015 roku przez działaczy Młodych Socjalistów oraz byłych działaczy Zielonych. Deklarowana przez ugrupowanie ideologia polityczna, to socjaldemokracja oraz socjalizm demokratyczny. Partia deklarowała również brak lidera politycznego, formacją kieruje dziewięcioosobowy Zarząd Krajowy. Jedno z ideowych założeń Razem dotyczyło odrodzenia i odnowy mitu **Solidarności** w polskim społeczeństwie. Hasło wyborcze Razem brzmiało: *Inna polityka jest możliwa*. Już w tym miejscu warto zauważyć, że partia Razem pozycjonowała się jako siła spoza zastanego systemu politycznego chcąc go radykalnie zmienić. Pod tym względem przypominała inny antysystemowy komitet wyborczy – Kukiz'15, od którego jednak

różniła się zupełnie innymi receptami na zmiany.

Analiza programów wyborczych obydwu partii (ZL, Razem) pozwoliła na wyodrębnienie elementów dobra społecznego. Dobro społeczne/publiczne w programie wyborczym koalicji Zjednoczona Lewica oraz partii Razem występowało w czterech kluczowych aspektach programowych: **kwestie światopoglądowe, demokracja i państwo, polityka społeczna i gospodarcza oraz polityka zagraniczna i bezpieczeństwa**. Analiza obu programów pozwala stwierdzić, że partia Razem słabiej koncentrowała się na kwestiach światopoglądowych (aksjologicznych) niż Zjednoczona Lewica. Zjednoczona Lewica postulowała m. in. refundację in vitro, wyprowadzenie lekcji religii ze szkół, likwidację funduszu kościelnego, zniesienie ustawy antyaborcyjnej, wprowadzenie ustawy o związkach partnerskich oraz aktywną politykę anty dyskryminacyjną. W programie Razem wartości kulturowe i aksjologiczne odgrywały mniejszą rolę, chociaż postulowano powszechny dostęp do antykoncepcji, refundację in vitro, sprzeciw wobec represyjnego karania za przerywanie ciąży oraz sprzeciw wobec ograniczaniu praw i wolności obywateli ze względu na ich tożsamość i orientację psychoseksualną.

Program partii Razem mocniej koncentrował się na kwestiach dotyczących demokracji i państwa niż program koalicji Zjednoczona Lewica. Obydwie partie postulowały hasła programowe takie jak: **sprawiedliwość, równość, wspólnota**, przywrócenie państwa obywatelom. W zakresie tym partia Razem posiadała o wiele bardziej rozwinięte postulaty programowe: zmiana systemu wyborczego na STV, wniosek o referendum (500 tys. osób) nie może zostać zignorowany przez Parlament, maksymalnie 2 kadencje dla parlamentarzystów, likwidacja obecnego systemu finansowania partii politycznych i wynagrodzeń poselskich. Partia Razem postulowała także

decentralizację państwa oraz rozwój spółdzielni społecznych. Razem prezentowała się jako masowy ruch *prekariuszy* (Standing, 2014), opierający się na oddolnym, masowym zaangażowaniu. Zjednoczona Lewica w swoim programie postulowała sprawne i funkcjonalne państwo, przestrzegające i troszczące się o zasady demokracji. Koalicja ta w zakresie demokracji i państwa postulowała przede wszystkim reformę wymiaru sprawiedliwości (np. nowa ustawa o prokuraturze, bezpłatna pomoc prawna, skrócenie czasu postępowania sądowych), reformę administracyjną (np. wyprowadzenie dużej części urzędów centralnych poza Warszawę, ograniczenie outsourcingu usług publicznych, prawo równego dostępu do służby publicznej, jawność działalności administracji publicznej), reformę instytucji kultury i mediów (np. powołanie obywatelskich mediów publicznych, zwiększenie finansowania kultury, niezależność instytucji kultury), ochrona praw obywatelskich (np. pełna ratyfikacja Karty Praw Podstawowych).

Zarówno partia Razem, jak i koalicja Zjednoczona Lewica mocno koncentrowały się na kwestiach dotyczących polityki społecznej i gospodarczej. Na problemy te zwraca uwagę bardzo wielu współczesnych badaczy. Aby demokracja była stabilna, podziały klasowe nie powinny być ostre (Diamond, 2005, s. 53). Jak zauważa Thomas Piketty, w obecnych demokracjach liberalnych proklamowana równość praw obywatela, dosyć mocno kontrastuje z realną nierównością szans i warunków życia (Piketty, 2015, s. 520). W programie Zjednoczonej Lewicy akcentowano kwestie socjoekonomiczne dotyczące pracy i sprawiedliwości społecznej, takie jak: wprowadzenie elastycznego kryterium dochodowego dla zasiłków z pomocy społecznej, podniesienie płacy minimalnej do 2,5 tys. zł, obniżenie cen energii, zakaz eksmisji na bruk, wprowadzenie premii obywatelskiej (część rocznego wzrostu PKB dla każdego obywatela tj. ok. 500 zł),

obniżkę VAT do 21 %, podatek od spekulacyjnych transakcji finansowych FTT i aktywów banków 0,5 %, darmowe leki dla najuboższych seniorów, podniesienie najniższych emerytur o 200 zł oraz obniżenie wieku emerytalnego. W programie Razem postulowano: wyjście Polski z pułapki średniego gospodarczego rozwoju, nowoczesny interwencjonizm państwowy, ochronę praw pracowniczych i związków zawodowych, sprzeciw wobec wprowadzenia euro oraz zasadę zrównoważonego rozwoju całego kraju. Cechy wspólne w programach obydwu partii to: skrócenie czasu pracy (ZL – do 37 godz. tygodniowo, Razem – do 35 godz. tygodniowo), zakaz bezpłatnych staży, likwidacja umów śmieciowych, odbudowa przemysłu (ZL – utworzenie 3 nowych okręgów przemysłowych), rozwój tanich mieszkań (Razem – tworzenie spółdzielni mieszkaniowych, ZL – tanie kredyty z dodatkowej emisji pieniędzy), bezpłatne żłobki i przedszkola, państwowa służba zdrowia, minimalna płaca godzinowa (ZL – 15 zł, Razem – 15 zł i 20 zł), progresywna skala podatkowa (ZL – 40 % PIT dla osób o najwyższych dochodach, Razem – 75 % podatek od dochodów powyżej 500 000 zł rocznie), kwota wolna od podatku (ZL – do 21 tys zł rocznie, Razem do 12-krotności min. socjalnego). Razem silniej niż Zjednoczona Lewica akcentował postulaty walki z rajami podatkowymi oraz wprowadzenie podatków dla międzynarodowych korporacji. W programie Razem mocno wyróżnił się postulat wprowadzenia równej dla wszystkich emerytury obywatelskiej. Zjednoczona Lewica bardziej koncentrowała się na kwestiach dotyczących ochrony środowiska i energetyki np. rozwój odnawialnych źródeł energii, wsparcie dla energetyki prosumenckiej, rozwój gospodarstw ekologicznych.

Zarówno partia Razem, jak i koalicja Zjednoczona Lewica, mocno koncentrowały się na kwestiach dotyczących polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa.

W programie Razem postulowano: działania na rzecz pokoju na świecie, reformę mechanizmów demokratycznych i gospodarczych wewnątrz UE, sprzeciw wobec TTIP, utworzenie wspólnej europejskiej armii oraz reformę Rady Bezpieczeństwa ONZ. Zjednoczona Lewica postulowała: rozwój sojuszniczej współpracy w ramach NATO i UE oraz przyjazne partnerstwo z państwami Europy Środkowo-Wschodniej, pogłębienie integracji gospodarczej, ograniczenie użycia sił w stosunkach międzynarodowych, transformację międzynarodowego ładu finansowego i gospodarczego, rozsądną politykę imigracyjną, solidarność z uchodźcami. Kluczowym kryterium dla obydwu ugrupowań w zakresie stosunków międzynarodowych było budowanie relacji międzynarodowych opartych na pokoju.

Główna cecha programowa wyróżniająca i łącząca Zjednoczoną Lewicę i Razem, na tle innych partii politycznych biorących udział w wyborach parlamentarnych w 2015 roku, to **równość**. Cecha ta stanowiła podstawowy filar ideowy spajający programy wyborcze obydwu partii. Równość to kluczowa cecha programowa charakteryzująca partie lewicowe (socjalistyczne, socjaldemokratyczne) (Bobbio, 1996). Analizując programy wyborcze Zjednoczonej Lewicy i Razem, zauważa się, iż obydwie partie łączyła idea budowy sprawiedliwego państwa, które powinno służyć każdemu obywatelowi. Należy podkreślić, iż programy Zjednoczonej Lewicy i Razem skoncentrowane były na najważniejszych problemach przeciętnego obywatela oraz posiadały duży potencjał merytoryczny.

W polskich realiach system partyjny nie jest w pełni skonsolidowany, a rywalizacja polityczna na przestrzeni ostatnich 20 lat była mało efektywna. Stworzenie podstaw do efektywnej rywalizacji politycznej to jedno z najważniejszych kryteriów konsolidacji demokracji w Polsce. Efektywna rywalizacja polityczna to taka, która nie zagraża podstawom systemu

politycznego, wolności jednostek, równości obywateli, ochronie mniejszości oraz rządowi prawa (Antoszewski, 2004, ss. 31,109). Najpełniejszy wyraz efektywnej rywalizacji politycznej to w pełni skonsolidowany system partyjny. W Polsce od 2007 roku zmniejsza się stopniowo poziom chwiejności wyborczej, zwiększa się podział pomiędzy elektoratem lewicowo-liberalnym a narodowo-konserwatywnym. Wzrost poziomu polaryzacji systemu partyjnego, spowodowany radykalizacją programów poszczególnych partii, wpływa na ich strategię: są one nastawione przede wszystkim na konfrontację, o wiele mniej natomiast na współpracę (Antoszewski, 2012, ss. 237–250, 272). Na polskiej scenie politycznej brakuje zinstytucjonalizowanej rywalizacji politycznej, która mogłaby określać ściśle wzorce oraz reguły konfliktu i współpracy. Partie polityczne powinny, koncentrując się na wyborach, spełniać funkcję strukturyzacji, która opiera się na formowaniu wyrazistych, wyróżniających własną tożsamość ofert programowych (Antoszewski, 2009, s. 68). Programy wyborcze Zjednoczonej Lewicy i Razem, wyróżniające się ideową tożsamością (Zjednoczona Lewica – socjaldemokracja, Razem – socjalizm demokratyczny), w przyszłości stanowić mogą szansę na dalszą konsolidację systemu partyjnego i demokracji. Konceptje *dobra społeczne* (bazujące na równości) to kluczowy priorytet programowy wyróżniający lewicę na polskiej scenie politycznej. Gerald A. Cohen w swoich pracach często zastanawiał się nad dobrem wspólnym/społecznym oraz nad tym (...) *jak sprawić? by organizm społeczny który obecnie działa dzięki pobudzeniu ludzkiej chciwości (kapitalizm), zaczął funkcjonować poprzez pobudzenie ludzkiej hojności, wspólnotowości, dobra wspólnego* (Cohen, 2011).

Wnioski

Podsumowując przeprowadzoną analizę należy stwierdzić, że *dobro społeczne*

stanowiło kluczowe kryterium programowe Zjednoczonej Lewicy i Razem w wyborach parlamentarnych w 2015 roku. Oba analizowane programy koncentrowały się na kwestiach dotyczących polityki społecznej i gospodarczej, a w podobnym stopniu były w nich obecne zagadnienia dotyczące polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa. Charakterystyczna wydaje się różnica polegająca na tym, że program partii Razem w mniejszym stopniu niż program koalicji Zjednoczona Lewica koncentrował się na stosunkach państwo – kościół, chociaż znajdował się w nim postulat świeckiego państwa, ale jednak zdecydowanie mocniej podkreślano w nim kwestie dotyczące demokracji, zwiększenia aktywności obywateli i kierunków głębokiej przebudowy państwa.

Dobro społeczne dotyczące kwestii demokracji i państwa w programie Zjednoczonej Lewicy miało służyć interesom wspólnoty narodowej, postulowano reformę administracyjną, ulepszenie funkcjonowania państwa oraz decentralizację państwa w celu ułatwienia życia każdemu obywatelowi. Dobro społeczne dotyczące kwestii demokracji i państwa postulowane w programie Razem miało częściowo charakter biopolityczny. Akcentowano stworzenie warunków dla rozwoju dóbr biopolitycznych (demokracja jako relacja społeczna). Dobro biopolityczne charakteryzuje się tym, iż nikt nie może być z niego wyłączone, bazuje na modelu suwerenności ludu. Oznacza to oddolną społeczną aktywność obywatelską, nie zhierarchizowaną, w której brakuje autorytatywnych przywódców. Podstawowy filar, dzięki któremu możliwy jest rozwój dobra biopolitycznego, to model funkcjonalny demokracji i państwa. W zakresie tym partia Razem postulowała szeroko posunięte koncepcje umożliwiające przywrócenie demokracji wszystkim obywatelom. Koncepcje te wpisują się we współczesne zmiany, którym ulega struktura kapitału, a co za tym idzie – zmiana relacji społecznych oraz technicznych

kompozycji pracy (Negri). Zjednoczona Lewica pragnęła usprawnić funkcjonowanie państwa i demokracji, a Razem zmienić model funkcjonalny państwa, przywracając w pełni demokrację obywatelom.

Postulowany w programach obydwu partii model dobra społecznego/publicznego, bliski był ideom komunitariańskim, temu co służy interesom wszystkich ludzi, wspólnocie (Walzer), np. kwestie dotyczące demokracji i państwa (ZL), polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa (ZL, Razem) oraz polityki społecznej i gospodarczej (ZL, Razem). Jednak postulowany model dobra społecznego w programie Zjednoczonej Lewicy miał charakter socjaldemokratyczny, a w programie Razem bliski był koncepcjom socjalizmu demokratycznego. Inna charakterystyczna różnica między oboma programami polega na tym, że koalicja Zjednoczona Lewica oraz partia Razem różniły się stopniem odwołania swoich idei do **krytycznych obywateli** niezadowolonych z politycznego *status quo*. Partię Razem można uznać za głos mających lewicowe poglądy krytycznych obywateli, którzy dążą do głębokiej przebudowy obecnego systemu politycznego. Na jej tle Zjednoczona Lewica wydaje się bardziej zachowawcza i w mniejszym stopniu odwołująca się do elektoratu krytycznych obywateli, którzy na poziomie normatywnym opowiadają się za demokracją, ale są krytycznie nastawieni do tego, jak ona funkcjonuje na poziomie praktycznym. Zjednoczona Lewica oczywiście też odwoływała się do elektoratu osób niezadowolonych i krytycznie oceniających polską rzeczywistość. Jednak w jej programie w większym stopniu wskazywano problemy zewnętrzne w stosunku do systemu politycznego. Po pierwsze odwoływano się do trudnej sytuacji życiowej obywateli i wskazywano na potrzeby efektywniejszej polityki promującej rozwój gospodarczej i zabezpieczenia socjalne. Po drugie diagnozowano negatywny wpływ kościoła katolickiego i wskazywano na

konieczność redefinicji stosunków państwo – kościół. Oba te wątki znalazły odzwierciedlenie w przywołanym już hasle koalicji: *Szkoły budować, księży opodatkować*. Konieczność przebudowania zasad organizujących życie polityczne państwa nie była mocno akcentowana, mimo że w skład koalicji wchodził przynajmniej jeden podmiot, który w przeszłości takie postulaty deklarował – Twój Ruch (wcześniej Ruch Palikota). Na tym tle Partia Razem głosząca, że *Inna polityka jest możliwa* w zdecydowanie większym stopniu odwoływała się do punktu widzenia krytycznych obywateli. Wydaje się, że to jest kluczowa różnica pomiędzy Razem i Zjednoczoną Lewicą, które odwołują się do podobnych, lewicowych idei. Nie oznacza ona jednak, że krytyczni obywatele, którzy wzięli udział w wyborach głosowali tylko na partię Razem. Część z nich mogła uznać, że postulaty socjalne są istotniejsze albo zagłosować na Zjednoczoną Lewicę z powodów taktycznych (badania sondażowe dawały partii Razem mniejsze szanse na przekroczenie proggu wyborczego). Taka konstatacja prowadzi do wniosku, że błędem jest traktowanie krytycznych obywateli jako jednolitej grupy. Nie tylko mogą oni opowiadać się za różnorodnymi – powiązаныmi z odmiennymi ideologiami – sposobami sanacji funkcjonującego systemu demokratycznego, ale stopień niezadowolenia z demokracji może też być stopniowalny i postulaty zmiany systemu politycznego mogą znajdować się na różnych pozycjach w hierarchii pożądanych zmian. 👁

Marek Tyrała – doktor nauk społecznych w zakresie politologii (praca doktorska „*Koalicje polityczne w Polsce w latach 1991–2011*”), pracownik naukowy Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Autor 10 artykułów i współredaktor jednej pracy zbiorowej. Jego zainteresowania badawcze oscylują wokół szeroko rozumianej problematyki teorii polityki.

Afiliacja:

Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet Śląski
ul. Bankowa 11
40-007 Katowice
email: wolfs11@wp.pl

Bibliografia

- Antoszewski, A. (2009). *Partie i systemy partyjne państw Unii Europejskiej na przełomie wieków*. Toruń: UMK.
- Antoszewski, A. (2012). *System polityczny RP*. Warszawa: PWN.
- Antoszewski, A. (2004). *Wzorce rywalizacji politycznej we współczesnych demokracjach europejskich*. Wrocław: UWr.
- Arystoteles (2016). *Polityka*. Warszawa: PWN.
- Bobbio, N. (1996). *Prawica i lewica*. Kraków: Znak.
- Cohen, G. (2011). *Dlaczego (nie) socjalizm?* Warszawa: PTE.
- Definicja terminu *Biopolityka*. (2011). *Wstęp: perspektywy biopolityki, Praktyka Teoretyczna*, 2/2011, 2–3
- Definicja terminu *Dobro Wspólne*. (2016). Pobrane z: <http://encyklopedia.pwn.pl/>
- Foucault, M. (2011). *Narodziny biopolityki*. Warszawa: PWN.
- Hardt, M., Negri, A. (2004). *Multitude*. New York: Penguin.
- Hardt, M., Negri, A. (2012). *Rzecz-pospolita – poza własność prywatną i dobro publiczne*. Kraków: Korporacja Ha!art.
- Klementewicz, T. (2015). *Stawka większa niż rynek. U źródeł stagnacji kapitalizmu bez granic*. Warszawa: Książka i Prasa.
- Kozyr-Kowalski, S. (2000). *Socjologia, społeczeństwo obywatelskie i państwo*. Poznań: UAM.
- Norris, P. (red.). (1999). *Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Ostrom, E. (2013). *Dysponowanie wspólnymi zasobami*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Owsiak, S. (2013). *Finanse publiczne: teoria i praktyka*. Warszawa: PWN.

- Program wyborczy partii Razem (2016). Pobrane z: <http://partiarazem.pl/>
- Program wyborczy koalicji Zjednoczona Lewica (2016). Pobrane z: <http://lewicarazem.org/>
- Sowa, J. (2015). *Inna Rzeczpospolita jest możliwa! Widma przeszłości, wizje przyszłości*. Warszawa: WAB.
- Standing, G. (2014). *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*. Warszawa: PWN.
- Śpiewak, P. (1998). *W stronę dobra wspólnego*. Warszawa: Aletheia.
- Walzer, M. (2006). *Polityka i namiętność. O bardziej egalitarny liberalizm*. Warszawa: Muza.
- Wyniki wyborów parlamentarnych 2015 (2016). Pobrane z: <http://parlament2015.pkw.gov.pl/>

'The social welfare' in the Election Programmes of Left-Wing Parties in the Polish 2015 Parliamentary Election

Abstract

The main research question of the article is: *how the common good has been defined in the coalition United Left and the party Together?* The Author's goal is to characterise left-wing parties electoral programmes during the Polish 2015 parliamentary election. In the first part of the paper, an attempt to synthesize 'the common weal' definition is made. Second part consists of the analysis of the programmes. In the last part of the article conclusions are made in terms of similarities and differences of the programmes and their relation to the concept of critical citizens.

Keywords:

the common wealth, Together, United Left, election.